

ĐẶC ĐIỂM VÀ GIÁ TRỊ TRUYỀN THỐNG TRONG PHONG TỤC HÔN NHÂN CỦA CÁC TỘC NGƯỜI Ở CHÂU PHI

Characteristics and traditional values in the marital customs of African ethnic groups

LÊ BÍCH NGỌC*

Ngày nhận bài: 25/7/2025, ngày gửi phản biện: 01/8/2025, ngày duyệt đăng: 15/8/2025

Châu Phi là một lục địa với nhiều quốc gia và dân tộc. Mỗi quốc gia đều có phong tục và nghi lễ riêng biệt, trong đó có phong tục hôn nhân. Mặc dù không thể bao quát được bức tranh về phong tục hôn nhân của đầy đủ các tộc người ở châu Phi, nhưng thông qua phân tích và tổng hợp nguồn tài liệu thứ cấp, tác giả làm rõ các đặc điểm chung thường gặp trong phong tục hôn nhân của các tộc người ở châu Phi được đề cập. Từ đó rút ra các giá trị truyền thống của phong tục này. Bài viết cho thấy, phong tục hôn nhân của các tộc người ở châu Phi phản ánh văn hóa đa dạng, phong phú và giá trị truyền thống lâu đời của họ.

Từ khóa: Châu Phi, giá trị truyền thống, hôn nhân, phong tục, tộc người.

Africa is a continent with many countries and ethnic groups, each with its own customs and rituals, including marriage customs. Although it is impossible to cover all ethnic groups, through analyzing and synthesizing secondary sources, the author identifies common characteristics in the marriage customs of ethnic groups in Africa. Thereby, the paper draws out the traditional values of this custom. The paper shows that the marriage customs of ethnic groups in Africa reflect their diverse, rich culture and long-standing traditional values.

Keywords: Africa, traditional values, marriage, customs, ethnic groups.

Mở đầu

Toàn cầu hóa đang làm thay đổi một số quan niệm về hôn nhân của các tộc người ở nhiều quốc gia. Những thay đổi đó có thể ảnh hưởng đến phong tục hôn nhân truyền thống và cấu trúc gia đình. Tuy nhiên, đa số gia đình của các tộc người ở châu Phi vẫn duy trì cấu trúc mở rộng, trong đó gia đình hạt nhân sống cùng ông bà, chú bác. Gia đình ở đây không chỉ là môi liên kết giữa những người có quan hệ huyết thống mà còn

---

* Thạc sĩ, Viện Nghiên cứu Nam Á, Tây Á và Châu Phi; Email: bichngoc.isawaas@gmail.com

là mối liên hệ cộng đồng. Mọi thành viên đều tham gia vào các hoạt động cộng đồng. Những câu nói như “Na bu kaoha” (đưa trẻ thuộc về cộng đồng) là một dấu hiệu rõ ràng về cuộc sống cộng đồng tồn tại trong các tộc người bản địa châu Phi (Kanu & Ejikemeuwa, 2021, p.158).

Hôn nhân là nền tảng hình thành gia đình, cốt lõi của mọi xã hội, nền văn hóa. Tại châu Phi - lục địa giàu bản sắc văn hóa và đa dạng dân tộc - phong tục hôn nhân phản ánh sâu sắc cấu trúc xã hội, tín ngưỡng, vai trò giới, mối quan hệ tâm linh với tổ tiên và thần linh. Khác với các nghi lễ mang tính cá nhân ở phương Tây, phong tục hôn nhân ở các tộc người bản địa châu Phi là các sự kiện cộng đồng, mang tính biểu tượng cao và có sự tham gia của nhiều thế hệ. Bằng phương pháp phân tích, tổng hợp, dữ liệu thứ cấp, bài viết làm rõ quan niệm về hôn nhân, đặc điểm trong phong tục hôn nhân của các tộc người ở châu Phi (chủ yếu ở Nigeria, Kenya, Tanzania, Uganda, Nam Phi - là các quốc gia có nhiều nhóm tộc người sinh sống). Từ đó cho thấy giá trị truyền thống trong phong tục hôn nhân của các tộc người châu Phi.

1. Quan niệm về hôn nhân của các tộc người châu Phi

Hôn nhân là một trong những thiết chế nền tảng của xã hội và có mặt ở mọi nền văn hóa. Hôn nhân là hiện tượng xã hội - là sự liên kết giữa đàn ông và phụ nữ. Sự liên kết này là hành vi mang tính tự nhiên thể hiện bản năng sinh tồn và phát triển của con người trong mọi xã hội. Hôn nhân không chỉ là sợi dây liên kết tình cảm gia đình, cộng đồng mà còn là một thiết chế pháp lý quan trọng để giải quyết các vấn đề liên quan. Nó cung cấp một khuôn khổ pháp lý cho việc phân chia quyền nuôi dưỡng con cái, quyền sở hữu tài sản và quyền thừa kế, cũng như sự ổn định tài chính cho cả hai vợ chồng (MJ Mafela, 2016).

Hôn nhân thường được xem là một mốc quan trọng trong cuộc đời mỗi người, phản ánh sự cam kết, tình yêu và tình bạn. Hôn nhân là một kết nối xã hội tác động đáng kể đến sự phát triển và tự nhận thức của cá nhân, đáp ứng các nhu cầu sinh học, nhu cầu xã hội, tâm lý và có ý nghĩa phổ quát đối với xã hội. Đó là nền tảng cho các thế hệ mới, sự gắn kết xã hội, an ninh, hợp tác, sự tin tưởng và đời sống tình dục lành mạnh.

Đối với các tộc người ở châu Phi, quan niệm về hôn nhân mang đậm bản sắc văn hóa truyền thống, gắn bó mật thiết với đời sống cộng đồng, tín ngưỡng và vai trò xã hội của mỗi cá nhân. Hôn nhân không chỉ đơn thuần là cột mốc đánh dấu sự trưởng thành, gắn kết giữa hai cá nhân mà còn là sự liên kết giữa hai gia đình, hai dòng tộc. Hôn nhân được coi là nghĩa vụ xã hội, thể hiện trách nhiệm duy trì nòi giống, củng cố mối quan hệ liên tộc và đảm bảo sự ổn định cộng đồng. Do vậy, khi tiến tới hôn nhân, gia đình và họ hàng của cả hai bên quan tâm nhiều hơn đến phúc lợi kinh tế, địa vị xã hội và sự tiếp nối dòng dõi, ít khi cân nhắc đến tình yêu và sự hòa hợp về mặt cảm xúc của cô dâu, chú rể tương lai.

Hôn nhân truyền thống ở các tộc người châu Phi thường tuân theo phong tục và tập quán của các thế hệ trước. Đây là một quá trình phức tạp, gồm nhiều giai đoạn với các nghi lễ được quy định trong văn hóa và truyền thống của mỗi cộng đồng. Đây cũng là một sự kiện được cộng đồng chứng kiến, diễn ra giữa dòng họ nhà chồng và dòng họ nhà vợ, với việc trao tặng của hồi môn cho cô dâu và thực hiện một số nghi lễ nhất định. Cũng như hầu hết các nền văn hóa trên thế giới, trong truyền thống văn hóa ở châu Phi, con cái sinh ra là minh chứng cho sự giàu có, sung túc và uy tín của một người đàn ông, con cái đảm bảo cho sự duy trì nòi giống của dòng họ.

2. Đặc điểm chung trong phong tục hôn nhân của các tộc người ở châu Phi

Nghi lễ truyền thống và đám cưới trong phong tục hôn nhân của các tộc người ở châu Phi là một quá trình gồm nhiều giai đoạn, không chỉ gắn kết hai gia đình về mặt xã hội và tinh thần mà còn phản ánh lịch sử văn hóa phong phú. Phong tục hôn nhân bao gồm các nghi lễ, hoạt động mang tính biểu tượng sâu sắc, từ những buổi tìm hiểu, các cuộc đàm phán về sính lễ đến đám cưới với các nghi lễ và ca múa chào đón cô dâu hòa nhập vào gia đình mới. Mỗi giai đoạn đều nhằm củng cố mối quan hệ cộng đồng và chúc phúc cho đôi vợ chồng. Toàn bộ quá trình này rất quan trọng và cần thiết để hôn nhân được tổ tiên và cộng đồng công nhận, đảm bảo sự hòa hợp và thịnh vượng.

Đặc điểm trong phong tục hôn nhân của các tộc người châu Phi được thể hiện trong ba giai đoạn chính, gồm: tìm hiểu; sính lễ; lễ cưới.

2.1. Giai đoạn tìm hiểu

Trong văn hóa châu Phi, lựa chọn và tìm hiểu bạn đời là một bước quan trọng cần phải được thực hiện cẩn thận. Mặc dù hình thức của cả hai có sức hấp dẫn lớn nhưng khi lựa chọn bạn đời, chàng trai, cô gái hay chính gia đình họ đều chú trọng vào giá trị kinh tế, địa vị xã hội và khả năng sinh sản. Theo phong tục, hôn nhân ở châu Phi đánh dấu sự hợp nhất của hai gia đình hoặc dòng họ. Do đó, sự tham gia của cha mẹ và họ hàng mở rộng rất quan trọng và cần thiết trong quá trình này.

Tìm hiểu nhà gái

Khi chàng trai hoặc gia đình chàng trai chọn một cô gái nào đó, họ sẽ đến thăm gia đình trực hệ của cô gái. Cha chàng trai là người phát biểu; ông tự giới thiệu mình với cha mẹ hoặc người giám hộ của cô gái và giải thích mục đích chuyến thăm của mình. Ông chính thức thông báo con trai mình muốn kết hôn với con gái của họ. Sau đó, cha mẹ cô gái sẽ gọi cô gái ra và hỏi xem cô có biết người cầu hôn mình và có muốn kết hôn với anh ta không. Câu trả lời của cô gái sẽ quyết định liệu họ có nên tiếp tục thông báo cho gia đình mở rộng và thương lượng giá trị sính lễ. Trong hầu hết các trường hợp, người lớn tuổi nhất trong gia đình của hai bên sẽ thay mặt chàng trai và cô gái hỏi và chấp thuận vấn đề này.

Tìm hiểu nhà trai

Sau khi nhà trai về, cha mẹ cô gái sẽ nói chuyện với cô gái và dành thời gian tìm hiểu gia đình chàng trai. Nhà gái sẽ tìm hiểu chàng trai, gồm: tuổi, tính cách chàng trai (xem có chăm chỉ, hào phóng không, có tật xấu nào không...), dòng họ (mối quan hệ gia đình, kinh tế, có một hay nhiều vợ rồi...).

Ở một số tộc người, chàng trai, cô gái có vai trò khá quan trọng khi lựa chọn đối tượng kết hôn như người tộc người Luo (sống chủ yếu ở Sudan, Nam Sudan, Ethiopia, miền Bắc Uganda, miền Tây Kenya, vùng Mara của Tanzania, Ai Cập, miền Đông Công hòa Congo; tộc người Kikuyu (sống chủ yếu ở Kenya). Ở một số tộc người khác, cha mẹ của cô gái chỉ thể hiện đã hiểu được mục đích của cuộc viếng thăm và họ yêu cầu thời gian để nói chuyện với con gái của mình. Thậm chí có tộc người cha mẹ hoàn toàn quyết định bạn đời cho con mình như tộc người người Kamba ở Kenya (Shelley Clark et al, n.d).

2.2. Giai đoạn sính lễ

Sau giai đoạn tìm hiểu, nếu không có gì trở ngại, cả hai gia đình sẽ quyết định hôn sự. Buổi gặp mặt tiếp theo sẽ diễn ra giữa gia đình chú rể (khoảng 20 người) và gia đình của cô dâu. Cha và các bô lão nhà trai bày tỏ nguyện vọng hôn sự với gia đình cô gái và thương lượng về việc trả tiền sính lễ cho cô dâu tương lai. Nhà trai lựa chọn một số bô lão hoặc đàn ông trưởng thành có đầy đủ trí tuệ và kỹ năng thương lượng để đàm phán về sính lễ. Phụ nữ và thanh niên bị cấm tham gia vào các cuộc đàm phán về tài sản của cô dâu. Sau khi thống nhất và nhận được sính lễ, nhà gái tiến hành phân chia sính lễ. Hoạt động này diễn ra trong nhiều ngày với sự có mặt của cả cô dâu và chú rể. Trong quá trình phân chia, những người lớn tuổi thường hướng dẫn và dạy cho cả cô dâu và chú rể các phong tục và truyền thống của cộng đồng. Các bài học tập trung vào việc tôn trọng vợ chồng, cách cư xử với con cái. Ngoài ra, cô dâu được dạy thêm việc tôn trọng nhà chồng, phục tùng chồng và quản lý việc nhà.

Trả tiền sính lễ là một phong tục truyền thống và bắt buộc trong hôn nhân ở châu Phi. Tiền sính lễ được xem như hợp đồng giữa hai gia đình, chính thức hóa và long trọng hóa cuộc hôn nhân, đồng thời công nhận hai bên là vợ chồng. Các cuộc hôn nhân chưa trả tiền sính lễ dù có tổ chức đám cưới và sinh con thì cũng không được cộng đồng công nhận và đứa trẻ không thuộc về nhà chồng (Emily Onyango, 2016). Sính lễ là khoản tiền mà gia đình chú rể trả cho nhà gái khi bắt đầu cuộc hôn nhân. Sính lễ khác nhau tùy theo khu vực, có thể là hiện vật, tiền mặt hoặc cả hai. Sính lễ thường được trả một lần ngay sau ngày đàm phán sính lễ hoặc trả vào hôm tổ chức đám cưới. Một số tộc người còn cho phép nhà trai trả góp khoản sính lễ này, như người Ameru ở Kenya (Emily Onyango, 2016).

Phong tục nộp sính lễ bắt nguồn từ nền kinh tế nông nghiệp và chăn nuôi gia súc - nơi sự giàu có và địa vị được thể hiện qua quy mô gia đình và số lượng gia súc sở hữu. Hôn nhân đối với nhà gái là mất đi sức lao động và người chăm sóc trẻ em trong gia

đình. Vì vậy, nộp sính lễ là một hình thức đền đáp đối với nhà gái. Đối với hầu hết các tộc người ở châu Phi, sính lễ được xem là biểu tượng của sự biết ơn, tôn trọng, công nhận và cam kết với cô dâu. Bản chất, giá trị và truyền thống của sính lễ khác nhau tùy theo vùng miền và văn hóa. Nó có nhiều ý nghĩa và vai trò trong cộng đồng châu Phi, và thường được xem là biểu tượng cho sự cam kết nghiêm túc của chú rể đối với người vợ tương lai và gia đình. Đây cũng là cách gia đình chú rể thể hiện khả năng chăm sóc cô dâu tương lai, đảm bảo sự ổn định và bền vững của hôn nhân.

Tiền sính lễ có nhiều tên gọi khác nhau ở mỗi vùng. Người Zulu ở miền nam châu Phi, quá trình này được gọi là *Lobola*; Người Igbo ở Tây Phi gọi là *Ikpo Onu aku Nwayi*; Người Shona ở Zimbabwe gọi là *Roora*; Ở Tanzania (Đông Phi) gọi là *Mahari*...(LSE, 2013).

2.3. Lễ cưới

Ở châu Phi, lễ cưới cũng là hoạt động chính thức gắn kết hai gia đình, hai cộng đồng với nhau. Vì vậy, sự tham gia của các thành viên trong gia đình và cộng đồng rất đông đảo và được xem là ngày trọng đại. Đám cưới ở các tộc người châu Phi không diễn ra trong một ngày duy nhất mà thường là một chuỗi nghi lễ kéo dài từ vài ngày đến vài tuần, thậm chí vài tháng, tùy theo phong tục của từng cộng đồng. Các nghi lễ, thủ tục tiến hành trong đám cưới khá phong phú, một số nghi lễ trong lễ cưới đó là:

Lễ Henna: Ở nhiều tộc người ở Đông Phi, Tây và Bắc Phi, cô dâu sẽ cùng các thành viên nữ trong gia đình và nữ bạn bè tổ chức đêm henna vài ngày trước lễ cưới. Trước khi vẽ henna, cô dâu phải tắm rửa, xức nước hoa, làm tóc sau đó mới trang trí cơ thể bằng henna. Các thành viên nữ trong gia đình và bạn bè cũng có thể tham gia nghi lễ này bằng cách vẽ henna lên các bộ phận khác nhau trên tay, chân và bàn chân. Nghi lễ này thường kèm theo các bài hát và lời cầu chúc cho cô dâu. Nhân cơ hội này, các thành viên lớn tuổi trong gia đình sẽ đưa ra lời khuyên và giáo dục cho cô dâu cách sống ở nhà chồng. Đối với người Swahili ở Kenya và Tanzania, người Hausa và Tuareg ở Niger, henna còn tượng trưng cho sự tinh khiết và khả năng sinh sản (Cynthia Asante, 2023; Engy Hashem, 2025; Priscillia Uzomah., 2023).

Lễ cưới: Ở châu Phi, lễ cưới được tổ chức tại nhà trai, buổi lễ bắt đầu với thủ tục rước dâu. Chú rể cùng gia đình và bạn bè sẽ đến nhà cô dâu để đón dâu trước lễ cưới. Ở một số cộng đồng, họ nhà gái có thể mời nhà trai tham gia một thử thách vui nhộn khi họ nhà trai đến. Thử thách này thường là việc xin một số món quà nhất định trước khi cho phép họ vào nhà. Mục đích của thử thách này để thêm vui chứ không phải để gây khó khăn. Trong hầu hết các trường hợp, gia đình cô dâu sẽ chuẩn bị bữa sáng mời khách và đội phù dâu cùng thưởng thức. Tiếp theo có thể là trò chơi thử thách chú rể phải xác định cô dâu của mình trong một hàng dài các cô gái được che kín từ đầu đến chân. Trước khi đến lễ đường, có thể sẽ có một buổi cầu nguyện cha mẹ (Hope for Africa., n.d; Priscillia Uzomah, 2023).

Nghi lễ gắn kết: Các nghi lễ mang tính biểu tượng cho sự gắn kết của cô dâu và chú rể được thực hiện trong đám cưới. Các hoạt động trong lễ gắn kết rất phong phú và đa dạng. Có lễ thắt nút (buộc tay cô dâu, chú rể bằng cỏ hoặc vải dệt, tượng trưng cho sự cam kết với nhau); lễ hạt Kola (cô dâu và chú rể được trao cho một quả bầu đựng hạt kola, cả hai cắn một miếng nhỏ vào hạt kola như một biểu tượng của tình yêu, sự thống nhất và tôn trọng); uống rượu chung một bát, hoặc trao đổi lời thề trước tổ tiên...(Hope for Africa., n.d).

Lễ nhập gia và dâng rượu: Cô dâu được chính thức giới thiệu với gia đình và họ hàng nhà chồng, thường kèm theo lời khuyên từ các trưởng bối về nghĩa vụ làm vợ, làm mẹ. Ở tộc người Yoruba, Igbo thì nghi lễ này rất long trọng với các nghi thức cầu may và ban phúc từ tổ tiên.

Trong lễ nhập gia, phần quan trọng nhất là nghi lễ dâng rượu cho tổ tiên. Đây là nghi lễ tưởng nhớ tổ tiên và thần linh. Truyền thống này kết nối cặp đôi kết hôn với di sản và trí tuệ của những người đi trước, tượng trưng cho sự kết nối tâm linh không chỉ giữa hai người mà còn với quá khứ và tương lai của gia đình họ (Emelie Obianwu., 2023; Ernest C. Nnagbo, 2020).

Lễ kỷ niệm: Đám cưới truyền thống ở châu Phi nổi tiếng với những lễ kỷ niệm vui tươi và náo nhiệt. Sau phần nghi lễ chính thức, cộng đồng tham gia vào các hoạt động ăn mừng với ca hát, nhảy múa, đánh trống và ăn uống cùng nhau. Lễ hội này có thể kéo dài nhiều ngày. Đây là dịp thể hiện tình đoàn kết của cộng đồng và chúc phúc cho cặp đôi (Hope for Africa., n.d).

3. Giá trị của phong tục hôn nhân ở các tộc người châu Phi

3.1. Củng cố dòng tộc và gắn kết cộng đồng

Trong cấu trúc xã hội tộc người ở châu Phi, hôn nhân không chỉ là chuyện riêng của hai người nam nữ mà là phương thức liên kết giữa hai gia đình, dòng họ và đôi khi là hai nhóm tộc người. Chính vì vậy, hôn nhân trở thành phương tiện gắn kết xã hội, tạo điều kiện để các nhóm huyết thống khác nhau cùng phát triển.

Việc thỏa thuận, đàm phán sính lễ trong hôn nhân không những là một thỏa thuận tài chính mà còn là cách khẳng định mối quan hệ lâu dài giữa hai bên. Nghi thức này giúp củng cố hệ thống nghĩa vụ xã hội như: hỗ trợ lẫn nhau khi gặp khó khăn, chia sẻ nguồn lực, và bảo đảm quyền lợi cho con cháu sau này. Trong nhiều nền văn hóa ở châu Phi, đám cưới không chỉ là sự kết hợp của hai người mà còn là sự đoàn tụ, gắn kết của hai gia đình. Sự gắn kết này là một trong những yếu tố đặc trưng của phong tục hôn nhân truyền thống châu Phi. Trước khi bắt đầu bất kỳ đám cưới nào, một buổi giới thiệu chính thức giữa hai gia đình phải được tổ chức (thường là sau khi hai bên gia đình đã tìm hiểu lẫn nhau và đồng ý cho kết hôn). Sự tham gia của đại gia đình là điều cần thiết, những người lớn tuổi đóng vai trò quan trọng trong các quyết định, chúc phúc và nghi lễ. Điều này phản ánh bản chất cộng đồng trong xã hội châu Phi, nơi hôn

nhân là một cam kết chung, không chỉ giữa hai người mà còn giữa hai bên họ hàng. Trong bối cảnh các tộc người sống gần thiên nhiên và thường dựa vào nông nghiệp, chăn nuôi hoặc săn bắt, các quan hệ xã hội bền vững là yếu tố then chốt cho sự ổn định của cộng đồng. Hôn nhân là cầu nối giúp duy trì và tái cấu trúc các mối quan hệ đó qua nhiều thế hệ ở các cộng đồng dân tộc châu Phi.

3.2. Duy trì sự ổn định của hôn nhân, gia đình

Sự ổn định trong hôn nhân đề cập đến một mối quan hệ hôn nhân vững chắc, ổn định, cân bằng và lành mạnh giữa các cặp vợ chồng. Để hôn nhân bền vững, mỗi thành viên phải đảm bảo trách nhiệm trong mối quan hệ. Sự ổn định trong hôn nhân dẫn đến một gia đình cân bằng và hòa hợp tốt, từ đó dẫn đến một xã hội tiên bộ, hòa hợp tốt (Kinoti Archangel Gabriel, 2024).

Các giai đoạn hôn nhân với nghi lễ truyền thống giữ vai trò quan trọng trong nhiều cộng đồng châu Phi, vì nhiều thủ tục trong đó đóng vai trò đảm bảo một cuộc hôn nhân ổn định (Kinoti Archangel Gabriel & Stephen Asatsa, 2024). Tục trả sính lễ cho nhà gái, dâng rượu cho tổ tiên là hai hoạt động gần như bắt buộc trong bất kỳ cuộc hôn nhân truyền thống nào. Nếu thiếu một trong số đó, đặc biệt là tục trả sính lễ, hôn nhân thường dễ tan vỡ do không có sự ràng buộc từ hai cá nhân, gia đình. Ở Uganda, cô dâu của các tộc người Baganda, Banyakole, Luo, Lango và Acholi có khả năng bị nhà gái gọi về khi nhà trai không trả được hết tiền sính lễ dù đã sống cùng nhau, thậm chí đã có con với nhau. Theo đó, cả cô dâu và đứa trẻ đều không thuộc về nhà trai do chưa hoàn tất các thủ tục hôn nhân theo phong tục (Dina Msiza, 2021; Richard Opio, 2024).

Hiện nay, ở châu Phi, dưới tác động của hiện đại hóa, toàn cầu hóa, bên cạnh hôn nhân truyền thống còn có hôn nhân tôn giáo (theo nghi lễ, quy định của giáo luật), hôn nhân dân sự (theo pháp luật quốc gia). Thế nhưng hai cách thức kết hôn sau không được cộng đồng công nhận, nhất là khi gặp vấn đề khó khăn, tranh chấp trong hôn nhân như: chăm sóc con cái, sở hữu tài sản... Một số quốc gia châu Phi khi ban hành luật hôn nhân để giải quyết xung đột trong quan niệm và cách thực hành đã lồng ghép hôn nhân theo phong tục vào hôn nhân luật tục. Chẳng hạn như ở Nam Phi, nơi có nhiều tộc người sinh sống (Zulu, Ndebele, Xhosa, Swati, Tswana, Sotho, Pedi, Venda và Tsonga), Luật Hôn nhân yêu cầu các bên phải từ 18 tuổi trở lên mới được kết hôn (tránh tình trạng tảo hôn); cả hai bên phải đồng ý thương lượng hôn nhân theo phong tục (chủ yếu là trả tiền sính lễ) và cử hành hôn lễ theo luật tục (đăng ký kết hôn theo pháp luật) (Law for all, n.d).

3.3. Giữ gìn và phát huy văn hóa truyền thống

Nhiều tộc người châu Phi tin rằng hôn nhân không thể tách rời khỏi thế giới tâm linh, đặc biệt là sự chấp thuận của tổ tiên. Các nghi thức lễ tổ tiên trong đám cưới là khoảnh khắc kết nối tâm linh, thể hiện lòng thành kính đối với tổ tiên, sự trân trọng

nguồn cội và là sự công nhận của gia tộc đối với cuộc hôn nhân và tin rằng hôn nhân được tổ tiên phù hộ, con cháu được thịnh vượng.

Ví dụ, người Shona (sống ở Zimbabwe, Botswana, Mozambique, Zambia và Nam Phi), người Yoruba (sống chủ yếu ở Nigeria, Benin, and Togo) và người Igbo (sống chủ yếu ở Đông Nam Nigeria) thường tổ chức nghi lễ “The libation ceremony” - Lễ dâng rượu cho tổ tiên để xin phép cho cuộc hôn nhân diễn ra suôn sẻ. Trong nhiều nền văn hóa châu Phi, lễ dâng rượu bao gồm việc cầu nguyện và đổ nước hoặc rượu xuống đất để tỏ lòng tôn kính tổ tiên và cầu xin phước lành của họ cho cuộc hôn nhân. Truyền thống này kết nối cặp đôi với di sản của họ và nhấn mạnh tầm quan trọng của gia đình và cộng đồng trong hôn nhân (Jeryse, 2024).

3.4. Vai trò giáo dục và xã hội

Phong tục hôn nhân đóng vai trò như một công cụ xã hội để xác lập và củng cố vai trò giới trong cộng đồng. Trước, trong và sau hôn lễ, các nghi thức thường phân chia rõ ràng trách nhiệm và bổn phận của nam và nữ. Phụ nữ được dạy về vai trò làm mẹ, nội trợ, phục vụ chồng. Nam giới được trao trách nhiệm làm trụ cột gia đình, bảo vệ và người đại diện cho dòng họ.

Hôn nhân cũng là dịp để các giá trị đạo đức, tri thức và các chuẩn mực truyền thống được trao truyền cho thế hệ mới. Từ đó, hôn lễ vừa là một cột mốc cá nhân, vừa là không gian giáo dục văn hóa cộng đồng. Trong hôn lễ của các tộc người ở châu Phi, hát múa là hoạt động không thể thiếu để chúc mừng cô dâu, chú rể. Bài hát là một phần không thể thiếu trong di sản truyền thống của các tộc người, được sử dụng để giải trí, giảng dạy và truyền lại các phong tục của xã hội cho thế hệ tiếp theo. Những bài hát này được truyền miệng từ thế hệ này sang thế hệ khác. Các nghi lễ được tô điểm bằng những bài hát truyền thống, do đó, các bài hát trong hôn lễ thường mang ý nghĩa xã hội và được hát với một mục đích truyền đạt các ý tưởng và giá trị hôn nhân. Lời bài hát sẽ giáo dục các cặp đôi về cuộc sống hôn nhân, kể cả những trở ngại không thể tránh khỏi mà họ có thể gặp phải. Ngoài ra, nhạc đám cưới còn được hát để khen ngợi cha mẹ cô dâu và chú rể trong việc nuôi dạy con cái.

Ví dụ: Trong hôn lễ của tộc người Zulu (Nam Phi), tính giáo dục thể hiện rất rõ vai trò giới của cô dâu, chú rể qua bài hát dành cho người nhà chú rể hát và có những bài hát dành cho người nhà cô dâu hát. Việc trình diễn các bài hát đám cưới giống như một cuộc đối thoại giữa hai bên gia đình, dòng tộc. Umakoti (cô dâu là của chúng ta) là bài hát được nhà chú rể hát khi họ chào đón cô dâu, gia đình chú rể liệt kê tất cả những điều mong đợi ở cô dâu. Cô dâu được kỳ vọng sẽ làm việc chăm chỉ và sinh con cho gia đình. Rõ ràng, chức năng quan trọng nhất của cô dâu trong xã hội Zulu là phục vụ gia đình chú rể và trở thành bạn đời của chú rể. Cô dâu cũng được kỳ vọng sẽ đảm đương mọi việc nhà, nấu nướng, giặt giũ và nuôi dạy con cái. Có bài hát còn hướng dẫn cô dâu về những điều mà cô ấy nên tránh khi về nhà chồng. Đó là cô dâu phải thay đổi hành vi và cách ứng xử của mình với tư cách là một phụ nữ đã kết hôn. Có bài hát

còn nhấn mạnh rằng phải có sự khác biệt giữa một phụ nữ đã kết hôn và một phụ nữ chưa kết hôn. Cách cư xử của một phụ nữ đã kết hôn trong cộng đồng phải khác với cách cư xử của một phụ nữ độc thân, thậm chí phải thay đổi cả các mối quan hệ bạn bè của mình nếu họ kết hôn, vì quan niệm rằng một phụ nữ đã kết hôn không thể chia sẻ bất cứ điều gì chung với một người bạn chưa kết hôn.

Đối với chú rể, những bài hát sẽ do người nhà gái hát, truyền tải thông điệp của cô dâu và gia đình cô. Cô dâu có thể dùng bài hát để chia sẻ niềm vui, nỗi buồn và sự lo lắng của mình. Gia đình cô dâu cũng có thể dùng bài hát cưới để bày tỏ những lo lắng nhất định với con rể. Trong một số bài hát, gia đình cô dâu nhắc nhở chú rể rằng họ không bán con gái, em gái, em họ... mà chỉ đang xây dựng mối quan hệ. Vì vậy, nếu chú rể không chăm sóc cô dâu chu đáo, anh ta phải đưa cô dâu về nhà ngoại. Anh ta không được đánh đập hay làm hại cô dâu vì bất kỳ lý do gì. Bài hát thể hiện sự nhận thức về những tình huống mà cặp đôi sẽ gặp phải trong hôn nhân để tránh gây tổn thương lẫn nhau, gây bất lợi cho con cái... (Bongephiwe Dlamini Myeni & Samkelisiwe Diligence Mbokazi, 2024).

3.5. Lưu giữ giá trị nghệ thuật dân gian và biểu tượng văn hóa

Hôn lễ truyền thống cho thấy không gian văn hóa đa dạng và phong phú ở châu Phi, từ trang phục, âm nhạc, điệu nhảy, màu sắc đến các biểu tượng mang tính biểu trưng cao.

Trang phục hôn lễ truyền thống của cô dâu, chú rể ở châu Phi là một biểu hiện đẹp đẽ và ý nghĩa của văn hóa, di sản và truyền thống. Từ chất liệu vải rực rỡ đến màu sắc tượng trưng và thiết kế tinh xảo. Trong đó, biểu tượng Adinkra thường được sử dụng trong đám cưới để trang trí trên váy cô dâu. Có hơn 100 biểu tượng Adinkra và mỗi biểu tượng tượng trưng cho một thông điệp cụ thể. Chẳng hạn như Akoma, biểu tượng hình trái tim tượng trưng cho sự kiên nhẫn và khoan dung. Akoma Ntoso (trái tim kết nối) tượng trưng cho sự thấu hiểu và đồng thuận... Biểu tượng Adinkra có thể được thêm vào váy cưới của cô dâu (thêu chúng bằng chỉ bạc và vàng trên viền váy, thân áo hoặc đuôi váy), trang trí lên bánh cưới, thiệp mời, bàn tiệc, phòng khiêu vũ, quà tặng... Vũ điệu, ca hát không thể thiếu trong các đám cưới truyền thống. Đây là hình thức kể chuyện, bày tỏ tình yêu, thể hiện sự chúc tụng của cộng đồng. Nghi lễ trong cưới hỏi đóng vai trò bảo tồn và truyền tải di sản phi vật thể, góp phần gìn giữ bản sắc cộng đồng. Có thể nói, phong tục hôn nhân như một “hệ sinh thái xã hội” thu nhỏ, nơi hội tụ các giá trị tinh thần, cấu trúc quyền lực, chuẩn mực giới và bản sắc của các tộc người ở châu Phi. Sự linh thiêng và cầu kỳ trong phong tục hôn nhân khiến nó trở thành một nghi lễ có sức sống bền bỉ trong văn hóa châu Phi, bất chấp sự biến đổi mạnh mẽ của xã hội hiện đại.

Kết luận

Phong tục hôn nhân của các bộ tộc ở châu Phi phản ánh rõ nét cấu trúc xã hội, tín ngưỡng, vai trò giới và bản sắc cộng đồng của cư dân ở châu Phi. Qua các nghi lễ của phong tục hôn nhân, từ tìm hiểu, sính lễ, cho đến tổ chức đám cưới, mỗi chi tiết đều mang giá trị biểu tượng sâu sắc, không chỉ gắn liền với hạnh phúc cá nhân mà còn là gắn kết các dòng họ, thậm chí là các cộng đồng lớn hơn. Điểm đặc biệt trong các phong tục hôn nhân truyền thống ở châu Phi là tính cộng đồng cao, vai trò trung tâm của tổ tiên, người lớn tuổi cùng sự phân định rõ ràng về trách nhiệm giới tính. Tuy nhiên, trong bối cảnh toàn cầu hóa và hiện đại hóa, các yếu tố này đang được tái cấu trúc để phù hợp hơn với xã hội đương đại: thời gian cưới được rút gọn, nghi lễ linh hoạt hơn và yếu tố pháp lý, tình yêu đôi lứa được coi trọng hơn trước.

Dù có những thay đổi đáng kể, phần lớn cộng đồng châu Phi vẫn cố gắng bảo tồn các giá trị cốt lõi trong phong tục cưới, như lễ vật truyền thống, sính lễ, trang phục bản địa và các nghi thức cầu phúc tổ tiên. Chính khả năng dung hòa giữa truyền thống và hiện đại đã làm nên tính bền vững và sức sống văn hóa của các bộ tộc trên lục địa này. Từ góc độ nghiên cứu, phong tục hôn nhân không chỉ là các thủ tục, nghi thức mà còn là cánh cửa để khám phá sâu hơn về xã hội, niềm tin, lịch sử và quá trình chuyển đổi văn hóa của châu Phi. Việc tiếp tục nghiên cứu, ghi chép và bảo tồn các giá trị này là vô cùng cần thiết trong bối cảnh toàn cầu hóa văn hóa.

Tài liệu tham khảo

1. Bongephiwe Dlamini-Myeni & Samkelisiwe Diligence Mbokazi. (2024). Article Ubuciko Bomlomo: Wedding Songs as an Effective Means of Communication and Education among The Zulu People. *E-Bangi Journal of social science and humanities*. Volume 21, Issue 1. Page 411-426. DOI:10.17576/ebangi.2024.2101.35
2. Cynthia Asante. (2023). *Africa's traditions and culture of marriage: a look at the role that African woman plays*. https://thesis.unipd.it/retrieve/55897256-f6e6-4d8a-a141-07ba4e798e0e/cynthia_asante...pdf. Ngày truy cập 24/7/2025.
3. Dina Msiza. (2021). *Investigating customary marriage conflict among the Ndebele speaking people in mathula village in Limpopo province*. <https://vital.seals.ac.za/vital/access/manager/PdfViewer/vital:46618/SOURCE1?viewPdfInternal=1>. Ngày truy cập 20/8/2025.
4. Engy Hashem. (2025). *The Night of Henna: A Celebration Across Arab Homes*. <https://cairoscene.com/ArtsAndCulture/The-Night-of-Henna-A-Celebration-Across-Arab-Homes>. Ngày truy cập 24/7/2025.
5. Emelie obianwu. (2023). *Marriage rites in Africa*. <https://vocal.media/marriage/marriage-rites-in-africa>. Ngày truy cập 20/8/2025.

6. Emily Onyango. (2016). The Negative Consequences of Dowry Payment on Women and Society. <https://www.cbeinternational.org/resource/negative-consequences-dowry-payment-women-and-society/>. Ngày truy cập 24/7/2025.
7. Ernest C. Nnagbo. (2020). *Ethnography of Traditional Marriages in Southeast Nigeria*. DOI:10.6084/m9.figshare.12578849
8. Hope for Africa. (n.d). *African Marriage Customs and Traditions—an Overview*. <https://www.hopefor.africa/en/family/african-marriage-customs-and-traditions-an-overview/>. Ngày truy cập 24/7/2025.
9. Jeryse. (2024). *Celebrating Cultural Wedding Traditions from Around the World*. [https://www.mjkevents.com/celebrating-cultural-wedding-traditions-from-around-the-world/#:~:text=The%20Libation%20Ceremony%20In%20many,well%2Dwishes%20from%20the%20elders](https://www.mjkevents.com/celebrating-cultural-wedding-traditions-from-around-the-world/#:~:text=The%20Libation%20Ceremony%20In%20many,well%2Dwishes%20from%20the%20elders.). Ngày truy cập 24/7/2025.
10. Kanu Ikechukwu Anthony & Ejikemeuwa J. O. Ndubisi. (2021). *African philosophy: Contemporary issues and perspectives*. <https://philarchive.org/archive/Ikeapc>. Ngày truy cập 24/7/2025.
11. Kinoti Archangel Gabriel. (2024). The influence of traditional marriage rites on marital stability of the Ameru people. *International Journal of Current Research and Applied Studies, (IJCRAS)*. Volume 3 Issue 2 Mar-Apr. Page 37-51. <https://ijcras.com/volume-3-issue-2-march-april-2024>. Ngày truy cập 20/8/2025.
12. Kinoti Archangel Gabriel & Stephen Asatsa. (2024). The marriage rites practiced by the Ameru people in Kenya. *International Journal of Current Research and Applied Studies, (IJCRAS)*. Volume 3 Issue 2 Mar-Apr. Page 25-36. <https://ijcras.com/volume-3-issue-2-march-april-2024>. Ngày truy cập 20/8/2025.
13. Lawforall. (n.d). *Customary Marriages in South Africa*. <https://www.lawforall.co.za/family-relationships/customary-marriages-in-south-africa/>
14. LSE (2013). *The Cows are coming Home: African wedding customs still have value for the diaspora*. <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2013/10/23/the-cows-are-coming-home-african-wedding-customs-still-have-value-for-the-diaspora>. Ngày truy cập 24/7/2025.
15. MJ Mafela. (2016). Marriage Practices and Intercultural Communication: The Case of African Communities. *Southern African Journal for Folklore Studies* 24 (1):1-9. <https://unisapressjournals.co.za/index.php/SAJFS/article/view/1668>. Ngày truy cập 20/8/2025.
16. Richard Opio. (2024). *The Impact of Bride Price in Traditional Marriages in Uganda Today*. <https://globalhistorydialogues.org/stories/the-impact-of-bride-price-in-traditional-marriages-in-uganda->

